

## Партнерство заради успіху

31 жовтня – 1 листопада 2013 року в м. Києві Академія української преси в партнерстві з Інститутом інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України та Інститутом соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України провела Другу міжнародну науково-методичну конференцію «Практична медіаграмотність».

У форумі взяли участь понад 160 медіаосвітян з України, Вірменії, Фінляндії та Польщі. Медіапедагогіка України була представлена вчителями загальноосвітніх навчальних закладів, науково-педагогічними працівниками вищих педагогічних навчальних закладів, інститутів післядипломної педагогічної освіти, керівниками шкільних медіаклубів та медіагуртків, шкільних видань, співробітниками шкільних та публічних бібліотек, медіаекспертами, науковцями Національної академії педагогічних наук, Національної академії мистецтв та Національної академії наук України. Під час роботи 6-ти секцій конференції прозвучало 66 доповідей і презентацій, які будуть розміщені у відкритому доступі на порталі «Медіаосвіта і медіаграмотність» (<http://medialiteracy.org.ua/>).

Цікавими були виступи представників міжнародної спільноти медіаосвітян. Голова Фінської асоціації з медіаосвіти Оллі Вестерінен розповів про всепроникний принцип упровадження медіаосвіти у Фінляндії. Польський експерт Агата Сотомська, яка координує медіаосвітні проекти Польського інституту кіномистецтва, презентувала досвід реалізації трьох загальнопольських проектів, а саме: «Шкільна Фільмотека» (2009), «Коаліція для кіновиховання» (2011) та соціальної програми «Критикуй.pl», що популяризує серед молоді усвідомлені дискусії про кіно (2013). Медіаосвітяни вірменської делегації ознайомили присутніх із досвідом створення інноваційної комп'ютерної дитячої гри «Медіапоєдинок», яка має на меті розвиток критичного мислення.

Приємно відзначити, що вперше до участі в конференції були запрошені бібліотечні працівники освітянських, публічних та спеціалізованих бібліотек, зокрема Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О. Сухомлинського, Львівської обласної науково-педагогічної бібліотеки, Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва, Національної бібліотеки України для дітей, Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва, Херсонської обласної бібліотеки для дітей, Харківської спеціалізованої музично-театральної бібліотеки ім. К.С. Станіславського, Кіровоградської центральної міської бібліотеки. Серед учасників конференції були також і бібліотекарі тих загальноосвітніх навчальних закладів, які впроваджують медіаосвіту в навчальних процес: Економічного ліцею № 2 м. Миколаєва та Енергодарського навчально-виховного комплексу № 5.

Під час роботи секції навчально-методичного забезпечення розгорнулася дискусія щодо того, який навчально-методичний та інформаційний супровід потрібен медіаосвіті. З оглядом публікацій із питань упровадження медіаосвіти та формування медіа- та інформаційної грамотності виступила головний редактор журналу «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр» *Лідія Поперечна*. У своєму виступі вона зробила акцент на необхідності слідувати виробленим ЮНЕСКО та ІФЛА рекомендаціям щодо об'єднання зусиль у рамках всеосяжного та системного підходу до концепції медіа- та інформаційної грамотності, а також наголосила на потребі активного використання в медіаосвітніх процесах потенціалу й можливостей бібліотечних установ та їх працівників.

Зацікавленість учасників секції викликали виступи представників Національної бібліотеки України для дітей. Так, *Валентина Красножон*, завідувач відділу довідково-інформаційного обслуговування Національної бібліотеки України для дітей ознайомила медіаосвітян із інноваційними підходами до формування електронних ресурсів бібліотеки на допомогу навчально-виховному процесу та пізнавальному розвитку дітей різних вікових категорій. *Наталія Дзюба*, завідувач відділу каталогізування підняла у своєму виступі тему безпеки дітей у кіберпросторі. Вона коротко проаналізувала діяльність

Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі, Коаліції за безпеку дітей в інтернеті, мобільних операторів і провайдерів та презентувала присутнім результати корпоративної інформаційної та просвітницької роботи бібліотек для дітей із питань безпеки в інтернеті.

### **Круглий стіл «Медіа- та інформаційна грамотність: новий функціонал бібліотеки»**

Знаковою подією конференції стала робота круглого столу «Медіа- та інформаційна грамотність: новий функціонал бібліотеки», модератором якого виступила Лідія Поперечна. Круглий стіл зібрав фахівців бібліотечної сфери — представників освітянських, публічних та спеціалізованих бібліотек — для того, щоб обговорити проблеми впливу нових інформаційних реалій на переосмислення функцій бібліотечних установ в інформаційно-освітньому просторі, сформуванню нового формату їх взаємодії в забезпеченні комфортних умов для формування медіа- та інформаційної грамотності тих, хто вчиться, і тих, хто навчає, сформулювати рекомендації для зацікавлених інституцій щодо подальшої діяльності в окресленому напрямі.

Робота круглого столу розпочалася з окреслення проблематики, визначення термінів, ознайомлення з базовими інформаційними джерелами щодо організації медіаосвіти та формування інформаційної грамотності школярів, які відображають світовий досвід і вітчизняні практики.

### **«У суголоссі зі школою: провінційні практики основ медіаосвіти»**

Під таким гаслом пройшов перший, презентаційний, блок секції. Директор Херсонської обласної бібліотеки для дітей, заслужений працівник культури України *Анна Бардашевська* презентувала проект співпраці з органами управління освітою, науково-методичними освітніми установами, загальноосвітніми навчальними закладами та шкільними бібліотеками в реалізації пілотного корпоративного бібліотечного проекту з формування інформаційної культури учнів «Бібліотека + Інтернет». Партнерська взаємодія публічних і шкільних бібліотек, освітніх установ та закладів упродовж 2007–2010 років була спрямована на виховання сучасного медійно освіченого та озброєного ІКТ-компетенціями школяра. За підсумками впровадження експерименту було видано збірник сценаріїв інноваційних форм бібліотечних занять, методичні поради бібліотекарів щодо їх організації та роботи з учнями. Оновлення змісту загальної середньої освіти, впровадження нових освітніх стандартів спричинили новий етап фахових пошуків у означеному напрямі. Державні стандарти початкової освіти, базової та повної загальної середньої освіти і, відповідно, запровадження нових навчальних програм змусили фахівців Херсонської обласної бібліотеки для дітей, яка виконує функції методичного центру для бібліотек ЗНЗ м. Херсона, згідно з укладеним 1 жовтня 2008 року «Договором про співпрацю між управлінням освіти Херсонської міської ради та Херсонською ОБД щодо методичного забезпечення діяльності бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів м. Херсон», суттєво оновити програми бібліотечних уроків — наразі для 1–3-х класів. Для розроблення програм створена робоча група у складі провідних фахівців Херсонської ОБД, КВНЗ «Академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, методичного кабінету управління освіти Херсонської міської ради, учителів-практиків провідних загальноосвітніх закладів міста. До обговорення напрацьованих робочою групою «Орієнтовних програм бібліотечних уроків/медіауроків» для учнів 1–3-х класів долучилися й бібліотекарі навчальних закладів під час проблемно-цільового навчання «Медіаосвіта і завдання шкільних бібліотек» (17 жовтня 2013 року). Сформовані остаточні моделі програм уроків для учнів 1–3-х класів учасники навчання запропонували затвердити на рівні управління освіти міської ради як орієнтовні для всіх шкіл Херсона. Анна Бардашевська підкреслила, що затвердження програм є необхідною передумовою

розроблення оновлених спільних координаційних планів занять з інформаційної / медіакультури школярів.

Завідувач бібліотеки економічного ліцею № 2 Миколаївського міськвиконкому Миколаївської області *Ольга Таранова* ознайомила учасників дискусії з особливостями діяльності бібліотеки в умовах експериментального загальноосвітнього навчального закладу, що впроваджує медіаосвіту в шкільну практику. Вона зосередила увагу присутніх на необхідності здійснення консультативного супроводу творчої та пошукової діяльності учнів. На думку доповідача, сьогодні шкільна бібліотека має зосереджувати зусилля для підтримки та розвитку творчих і дослідницьких здібностей учасників педагогічного процесу — учителів та учнів з використанням ними новітніх технологій, підтримки їх у прагненні самостійно «виробляти» інформацію, створювати власні цифрові ресурси (аудіо-, відеоматеріали, інтелектуальні карти, географічні карти та ін.), доповнюючи ними фонди бібліотеки.

Цікавим, інформативним, різноаспектним був виступ *Марії Єрмак*, завідувача бібліотеки Енергодарського навчально-виховного комплексу № 5 Енергодарської міської ради Запорізької області, яка презентувала напрацювання творчої групи шкільних бібліотекарів міста Енергодара «Бібліотека в медіаосвіті». Приводом до організації такого професійного об'єднання стало усвідомлення бібліотечними працівниками їхньої неготовності до тих модернізаційних процесів, які відбуваються в школі. Об'єднавшись, визначивши цілі та шляхи професійного зростання, бібліотекарі за досить короткий термін опанували інформаційно-комунікаційні технології та вже сьогодні пропонують своїм користувачам нові інформаційні послуги та продукти.

Формат співпраці зі ЗМІ у просуванні власних інформаційних ресурсів представили у своїх виступах *Валентина Гринько*, головний бібліотекар відділу соціокультурної роботи Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва ім. О. Гончара, та *Марина Вострікова*, головний бібліотекар Харківської спеціалізованої музично-театральної бібліотеки ім. К.С. Станіславського. Особливий інтерес присутніх викликала розповідь Марини Вострікової про театралізований проект «У пошуках мистецьких скарбів. Родинне дозвілля у бібліотеці».

Подальша робота секції відбувалась у форматі «Світового кафе» (робота в групах). На обговорення організатори винесли три проблемні питання.

Непростим для учасників виявилось питання «*Шкільна бібліотека як суб'єкт медіасередовища загальноосвітнього навчального закладу: реалії та перспективи*» (модератор — *Костянтин Картузов*, заступник директора Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва, голова Миколаївської асоціації шкільних бібліотек). Відчувалися відомчі розбіжності в уявленнях бібліотекарів щодо функцій шкільної бібліотеки. Та все ж сила колективного інтелекту не підвела, пропозиції сформовано. Обов'язковою умовою суб'єктності шкільної бібліотеки в процесах упровадження медіаосвіти, на думку учасників дискусії, є розроблення концепції трансформації бібліотеки в інформаційно-бібліотечний центр навчального закладу, оновлення та затвердження в установленому порядку положення про бібліотеку (шкільний бібліотечно-інформаційний центр) із визначенням її провідної ролі в інформаційно-освітньому середовищі навчального закладу. На нинішньому етапі, враховуючи критичну ситуацію, в якій опинилися шкільні бібліотеки, важливо налагоджувати їх партнерську взаємодію з публічними бібліотеками, зокрема в інформаційно-ресурсному забезпеченні медіаосвітньої діяльності, підвищувати рівень професійної компетентності бібліотечних працівників. Шкільний бібліотечно-інформаційний центр, залучений до впровадження медіаосвіти та формування інформаційної грамотності учасників навчально-виховного процесу, має забезпечити такі умови своїм користувачам, у яких вони могли б не тільки активно використовувати надану інформацію, але й самі ставали б виробниками інформації, створюючи власні цифрові ресурси (аудіо-, відеоматеріали, інтелектуальні карти, географічні карти та ін.), і цим самим поповнювали б фонд інформаційних ресурсів

закладу. В ідеалі в сучасній школі має бути сформоване єдине інформаційно-освітнє середовище, утворене навколо шкільної бібліотеки. Усі наявні ресурси школи мають бути сконцентровані в єдиному ресурсному фонді, з єдиним пошуковим апаратом, єдиною формою управління. Шкільна бібліотека має стати центром шкільної медіаосвіти та інформаційної культури.

Жвавим обговоренням та напрацюванням ідей і пропозицій вирізнялася дискусія навколо проблеми *«Медіа- та інформаційна грамотність школярів: об'єднуємо потенціал публічних і шкільних бібліотек»* (модератор — Анна Бардашевська, директор Херсонської обласної бібліотеки для дітей). Діяльність бібліотек, як публічних, так і шкільних, з означеного напрямку має давні традиції та плідні напрацювання. Однак, незважаючи на те, що сучасна освіта потребує актуалізації роботи з формування інформаційно-навчальних компетентностей учнів, шкільна бібліотека виявляється неспроможною її реалізувати. Натомість публічні бібліотеки, завдяки активній підтримці програми «Бібліоміст», мають вигідніші умови організації інформаційної освіти користувачів. Цілісному формуванню інформаційної та медійної культури учнів перешкоджає відсутність необхідного навчально-методичного забезпечення (програми, навчальні посібники, методичні матеріали, а для шкільної бібліотеки — з наявністю необхідного грифа Міністерства освіти і науки України) та належної психолого-педагогічної підготовки бібліотекарів, що перешкоджає вибору раціональних форм і методів роботи в проведенні інформаційного всеобучу. Саме тому надзвичайно важливим бачиться підвищення кваліфікації шкільних бібліотекарів із зазначеного напрямку. Об'єднати потенціал та практичні напрацювання шкільних і публічних бібліотек у частині формування медіа- та інформаційних компетентностей, сприяти розробленню орієнтовних навчальних програм для дітей різних вікових категорій, що базуватимуться на вимогах державних освітніх стандартів та каталогу навичок медіа- та інформаційної грамотності, визначених ЮНЕСКО та ІФЛА, — до такого висновку дійшли учасники дискусії з цього питання.

Складною та суперечливою виявилася дискусія на тему *«Освітнянські бібліотеки у формуванні медіаосвітнього інформаційного ресурсу»* (модератор — Лариса Пономаренко, заступник директора з науково-бібліотечної роботи ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського). Учасники дискусії зазначили, що з метою подальшої ефективної реалізації «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», завдання якої полягає в сприянні становлення ефективної системи медіаосвіти в Україні, та для забезпечення загальної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною медіасистемою, бібліотеки, які обслуговують дітей, юнацтво, педагогічних працівників, повинні об'єднати зусилля щодо формування інтегрованого інформаційного ресурсу з питань медіа- та інформаційної грамотності й забезпечення вільного доступу до нього. Не менш важливим аспектом формування медіаосвітнього ресурсу учасники дискусії назвали методичну діяльність (вивчення та узагальнення досвіду, видання практичних посібників, методичних рекомендацій, сценаріїв, проведення майстер-класів, лекторіїв, тренінгів, створення веб-порталу «Медіаосвіта», блогів і сторінок у соціальних мережах, на яких можна буде обмінюватися досвідом та освітніми ресурсами щодо проведення медіаосвітніх уроків). Крім того, учасники висловили думку, що перед затвердженням будь-які документи, які стосуються медіаосвіти, повинні проходити громадське обговорення, для чого потрібно активніше залучати телебачення, друковані та онлайн ЗМІ, соціальні мережі тощо.

## РЕКОМЕНДАЦІЇ

### секції «Медіа- та інформаційна грамотність: новий функціонал бібліотеки»

Міжнародної науково-методичної конференції

«Практична медіаграмотність»

Учасники дискусії одностайно схвалили рішення про необхідність дотримуватися єдиної концепції медіа- та інформаційної грамотності, а також використання в різних аспектах медіаосвіти відповідних інтегративних термінів за визначенням ЮНЕСКО та ІФЛА:

- 1. Концепція медіа- та інформаційної грамотності* виходить за рамки інформаційно-комунікаційних технологій і включає в себе навчання, критичне мислення та навички поведінки в межах професійних і освітніх кордонів та поза ними.
- 2. Медіа- та інформаційна грамотність* — це система знань, здібностей і сукупностей навичок, необхідних для розуміння того, яка й коли потрібна інформація, де та яким чином її отримати, як об'єктивно оцінити й організувати цю інформацію, як її етично використати.
- 3. Медіа- та інформаційна грамотність* є фундаментальним правом людини в цифровому суспільстві та взаємозалежному глобальному світі, яке забезпечує активізацію соціальної участі.
- 4. Медіа- та інформаційна грамотність* передбачає комфортне використання всіх типів інформаційних ресурсів: усних, друкованих аналогових і електронних/цифрових.
- 5. Медіа- та інформаційна грамотність* тісно пов'язана з навчанням упродовж усього життя.

Учасники дискусії наголошують на особливій ролі бібліотеки та бібліотекаря в справі формування інформаційної культури підрастаючого покоління, що визначається, як мінімум, двома факторами: 1) наявністю відповідних інформаційних ресурсів; 2) професійною готовністю шкільного бібліотекаря до формування інформаційної культури учнів. Адже саме бібліотекар здійснює педагогічну фільтрацію інформації в освітньому середовищі та надає інформаційно-бібліотечну та консультаційну допомогу щодо технологічного й безпечного соціального користування нею. Бібліотекар, який виступає тепер як важіль у розвитку та підтримці творчого потенціалу учнів, проектної діяльності вчителів, навчальних досліджень, стає консультантом у сфері інформаційної культури, «постачальником» інформаційних ресурсів, координатором дистанційного навчання і т. п. Саме такий фахівець потрібен сучасній школі. Необхідною умовою зміни кадрового ресурсу шкільних бібліотек має стати докорінна зміна системи підвищення кваліфікації фахівців у поєднанні з підвищенням їх мотивації до змін.

Учасники дискусії визначили **фактори, що гальмують процеси впровадження медіаосвіти та формування інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу:**

- відсутність цілісної державної інформаційної політики, невід'ємною складовою якої має стати формування медіа- та інформаційної грамотності;
- неузгодженість у професійних колах розуміння сутності та цілей інформаційної та медіаосвіти;
- низький рівень розвитку інфраструктури інформаційної підготовки та медіаосвіти;

- стихійність, необов'язковість та фрагментарний характер медіаосвіти в загальноосвітніх навчальних закладах;
- недооцінка потенціалу й можливостей бібліотечних установ та їх працівників;
- дефіцит якісних навчально-методичних посібників, необхідних для медіа- та інформаційної освіти дітей та підлітків;
- дефіцит кваліфікованих кадрів.

**Виходячи з вищезазначеного, учасники конференції ухвалили такі пропозиції:**

**1. Національній академії педагогічних наук України:**

- З огляду на світовий досвід участі бібліотек як повноправних партнерів у формуванні медійної культури учнів та з урахуванням перспективних вітчизняних практик, доповнити програму експериментального курсу медіаосвіти в Україні бібліотечним модулем. Для розроблення такого модуля створити творчу групу з представників бібліотек освітянської галузі, спеціалізованих бібліотек, що обслуговують дітей та юнацтво.

**2. Міністерству культури України та Міністерству освіти і науки України:**

- Ініціювати внесення змін (доповнень) щодо запровадження медіаосвіти та формування інформаційної грамотності до змісту Державного стандарту початкової загальної освіти та Державного стандарту повної загальної середньої освіти.
- Розробити відповідну законодавчу базу для утвердження статусу «бібліотекар-педагог», підтримати пропозиції щодо запровадження у вищих навчальних закладах нових спеціальностей: «бібліотекар-медіаспеціаліст» та, відповідно, «педагог-бібліотекар».
- Розробити міжвідомчі програми підвищення кваліфікації з окресленого напрямку бібліотечних працівників галузей культури та освіти.

**3. Національній бібліотеці України для дітей та Державній науково-педагогічній бібліотеці України ім. В.О. Сухомлинського:**

- Організувати ефективну взаємодію освітянських бібліотек і спеціалізованих бібліотек, що обслуговують дітей та юнацтво з питань медіаосвіти та медіаграмотності щодо розроблення бібліотечного модуля для програми експериментального курсу медіаосвіти в Україні.
- З метою підвищення рівня педагогічної майстерності та розширення можливостей доступу та взаємообміну ресурсами розробити концепцію організації об'єднаного корпоративного проекту — банка даних авторських розробок, програм, уроків, медіакомпонентів, інтерактивних та ігрових практик та інших матеріалів для спільного використання тими, хто задіяний у реалізації бібліотечного модуля медіаосвіти.

**4. Державній науково-педагогічній бібліотеці України ім. В.О. Сухомлинського:**

- Відкрити рубрику «Інформаційна культура» на веб-порталі бібліотеки, яка вміщуватиме відповідні повнотекстові документи та бібліографічну інформацію;
- Проводити моніторинг публікацій української та російської преси, збірників наукових праць з питань формування інформаційної культури та медіаграмотності;
- Готувати бібліографічні посібники (бібліографічні списки, покажчики) з названої тематики, розміщувати їх на веб-порталі бібліотеки, в освітянських

виданнях, зокрема в журналі «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр» та газеті «Шкільна бібліотека плюс».

- Посилити співпрацю ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського з Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОН України щодо залучення бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України до розвитку медіаосвіти, медіа- та інформаційної грамотності, розроблення та отримання грифів для використання в навчально-виховному процесі відповідних навчальних програм для дітей різних вікових категорій, педагогічних та бібліотечних працівників.

**5. Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв України:**

- Розробити курс та організувати навчання регіональних тренерів із медіаосвіти (бібліотекарів-медіаспеціалістів) із числа провідних фахівців обласних бібліотек для дітей та для юнацтва, методистів, спеціалістів відділів, управлінь освіти регіонального рівня.

**6. Обласним і міським інститутам післядипломної педагогічної освіти:**

- Розгорнути за спеціальним курсом навчання медіа- та інформаційної грамотності бібліотекарів галузі освіти на базі регіональних інститутів післядипломної освіти.

**7. Обласним, міським, районним бібліотекам, які обслуговують дітей (учнів) і не увійшли до експерименту з упровадження курсу медіаосвіти:**

- На період до 2017 року привести власні програми та уроки з формування інформаційної культури школярів (бібліотечні уроки) у відповідність до вимог чинних державних освітніх стандартів, нових навчальних програм та каталогу навичок медіа- та інформаційної грамотності, розроблених ЮНЕСКО.

Підтримати ініціативу українських медіаосвітян – учасників конференції звернутися до Комітету Верховної ради з питань освіти та науки та Міністерства освіти і науки України з ініціативою щодо прискорення розроблення нормативно-правової бази впровадження медіаосвіти.

Контактна особа: Лідія Поперечна, редактор журналу «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр»

email: Lidia\_K@list.ru

тел: 044 528 28 60

моб. тел.: 098 229 66 50, 066 319 43 29

веб-сторінка: <http://libcenter.com/>